

OBIECTE DE PODOABĂ ȘI ACCESORII VESTIMENTARE MEDIEVALE DIN COLECȚIILE MUZEULUI DE ARHEOLOGIE DIN TULCEA

Ion Vasiliu

Avându-și originile în secolele de început ale civilizației, producerea obiectelor de podoabă și a accesoriilor vestimentare, a reprezentat și continuă să reprezinte una dintre multiplele și permanentele manifestări de artă.

Executate din materiale și în tehnici diverse, având funcționalități și semnificații complexe, obiectele aflate în atenția noastră, creații pentru categorii sociale cu posibilități materiale diferite, provin din descoperiri întâmplătoare sau ca urmare a distrugerii unor complexe arheologice.

Prezentarea va fi făcută pe categorii de obiecte, iar în cadrul fiecărei categorii, după natura materialului și tehnica execuției.

Datarea pieselor s-a putut face doar între limite ceva mai largi, ținând seama de forme, de tehnica execuției, de decor și, nu în ultimul rând, de analogii cu exemplare provenind din alte descoperiri.

1. Inele având montura turnată odată cu veriga

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. 41.843. Descoperit în 1988 la Sarichioi¹. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab. Diametrul exterior (împreună cu montura): 2,5 cm; diametrul interior: 1,9 cm; grosimea verigii: 0,3 cm. Face parte din categoria inelelor ce au avut la origine funcționalitate sigilară.

Inel având montura ovală, decorată cu motive geometrice, turnată odată cu veriga. În porțiunile lățite ale verigii, de o parte și de alta a monturii, sunt realizate, deasemenea cu ajutorul inciziei, motive geometrice. Decorul plăcii, obținut prin gravare și nielaj, constă dintr-o reprezentare antropomorfă stilizată (un sfânt ?), încadrată de simboluri creștine și motive vegetale.

Stare de conservare bună (Pl I/1; II/6a - b).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 23.501. Descoperit la Niculițel în zona bazilicii paleocreștine. Bronz. Atelier local. Diametrul exterior (împreună cu montura): 2,2 cm; diametrul interior: 1,8 cm; grosimea verigii: 0,3 cm.

Inel având montura aproximativ ovală turnată odată cu veriga. Placa zimțată pe margini, a fost puternic răzuită pe suprafața exterioară, astfel încât decorul, dacă a existat, a fost complet șters. Pe fața interioară a plăcii, după turnare a fost incizat semnul * ce poate fi interpretat ca semn de proprietar.

Stare de conservare bună (Pl. VI/2a - b).

Inele având montura turnată odată cu veriga sau obținută prin lățirea acesteia, sunt cunoscute în descoperirile arheologice încă din feudalismul timpuriu. În necropola de la Satu Nou s-a descoperit un inel de bronz ce are veriga, pe o anumită porțiune, aplatizată și rotunjită², un exemplar asemănător provenind de la Spinoasa-

Iași, fiind datat în secolele VIII - IX³. De la Dinogetia, din secolul al XI-lea, provin douăsprezece exemplare din bronz, cu veriga ușor lățită, ornamentate pe montură, unele dintre ele cu simbolul pentagramei sau cu pajura având aripile desfăcute⁴. Exemplare asemănătoare, având incizată pe montură pajura cu aripile desfăcute ori pentagrama, sunt cunoscute și din descoperirile făcute la Piatra Frecăței⁵ și Capidava⁶, fiind date în secolele X - XII.

Pentru veacurile următoare, inele având montura turnară odată cu veriga, sunt documentate, provenind din cercetări sistematice, descoperiri întâmplătoare sau donații, la Guruieni⁷, Buda-Buzău⁸, Măicănești⁹, Mănești¹⁰, Suceava¹¹, Baia¹², Cotul Morii-Popricani¹³, Suslănești¹⁴, Dumbrava¹⁵, Galați¹⁶, Curtea de Argeș¹⁷, Tîrgoviște¹⁸, Retevoiești¹⁹, Archiud²⁰, Piuă Petrii²¹, Turmu Severin²², Olteni²³, Streisîngeorgiu²⁴, Tg. Troțuș²⁵, Enisala²⁶, Isaccea²⁷, Gogoșari²⁸, și București: biserica Mihai Vodă²⁹, biserica Colțea³⁰ și sectorul Curtea Veche³¹. Exemplare din această categorie se află și în colecțiile Muzeului Național de artă³² și în cele ale cabinetului numismatic al Academiei³³.

Acest tip de inele își găsește analogii și la sud de Dunăre, în descoperirile de la Preslav (monturile inelelor fiind decorate cu pentagrama, pajura cu aripile desfăcute sau motive florale)³⁴, Kragulevo (inelele poartă pe montură decorul pentagramei)³⁵, Tabacka³⁶, date în secolele IX - X, Carevec³⁷, Kaliakra³⁸, circumscrise veacurilor XIII - XIV, precum și în cele din secolele XVII - XVIII de la Poroște³⁹.

Exemplarul de la Sarichioi, ținând cont de faptul că a fost descoperit împreună cu cercei datați la Piuă Petrii⁴⁰ în secolele XV - XVI iar la Ester în secolul al XVIII-lea⁴¹, precum și de contextul neclar în care a apărut, poate fi încadrat cronologic în limitele secolelor XVII - XVIII.

2. Cercei cu placa dreptunghiulară și pandantive

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 41.838, 41.839. Descoperiți la Sarichioi în 1988. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab.

Cercei din argint de a căror plăci dreptunghiulare au fost lipite monturi în formă de corp de piramidă, având în centru câte o sticlă de culoare roșie. Pe latura superioară, ruptă din vechime, se află urechiușa prin intermediul căreia, cu ajutorul unei tije, era fixată o plăcuță pătrată cu capetele îndoite în formă de bucle duble, ce susținea veriga de agățat. În mijlocul plăcuței se află o montură circulară, înaltă, prevăzută în interior cu o sticlă de culoare albastru deschis. Pe latura inferioară cerceii sunt prevăzuți cu cinci verigi de care se prind, prin intermediul unor inele, pandantive-picioaruș terminate cu "perle" metalice.

Stare de conservare bună (Pl. I/5 - 6; II/4 - 5).

Cercei cu placa dreptunghiulară și pandantive sunt documentați în descoperirile făcute la Piuă Petrii⁴² și Galați^{42a}, încadrați cronologic în secolele XV - XVI, la Tîrgoviște⁴³, în mormântul doamnei Elina a lui Matei Basarab și în necropola de la biserica Sf. Gheorghe din Isaccea⁴⁴.

În perioada secolelor XVI - XVII acest tip de cercei este atestat și în descoperirile arheologice făcute la sud de Dunăre⁴⁵.

Cerceii de la Sarichioi, luând în considerație analogiile și contextul în care au fost descoperiți, pot fi circumscrise secolelor XVII - XVIII.

3. Cercei cu montura discoidală înconjurată de pedunculi

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 41.841. Descoperit în anul 1988 la Sarichioi. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab.

Cercei din argint având corpul discoidal de care sunt prinse, la partea inferioară, șapte pandantive-picioruș terminate cu "perle" metalice. Partea superioară este prevăzută cu o urechiușe, ruptă din vechime, ce susținea veriga pentru agățat. În centrul corpului se află o montură circulară în care era fixată o piatră sau o sticlă, astăzi dispărută.

Stare de conservare bună (Pl. I/2; II/2).

Tipul de cercei cu montură discoidală înconjurată de pandantive-picioruș terminate la capete cu "perle" metalice, apar în descoperirile arheologice încă din secolul al XIII-lea, în tezaurele de podoabe de la Voinesti⁴⁶ și Oțeleni⁴⁷, evoluând apoi spre forme mai elaborate, așa cum sunt cei de la Cotnari, încadrați cronologic în secolul al XIV-lea⁴⁸, ajungând în veacurile XVII - XVIII la forma unei monturi discoidale la care se prind pedunculi terminați la capete cu "perle" metalice.

Exemplarul de la Sarichioi își găsește analogii în descoperirile arheologice făcute la sud de Dunăre, descoperiri date în secolele XVI - XVII⁴⁹. Cercei aparținând acestui tip sunt documentați și în colecțiile Muzeului de istorie din Galați, fiind încadrați cronologic în secolul al XVIII-lea⁵⁰.

Ținând cont de contextul neclar în care a fost descoperit precum și de analogii, cerceii de la Sarichioi poate fi datat în secolele XVII - XVIII.

4. Cercei cu placa ovală traforată

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 41.840. Descoperit la Sarichioi în anul 1988. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab.

Cercei din argint având placa de formă ovală, traforată, prevăzută în centru cu o montură înaltă, circulară, în care era prinsă o piatră sau o sticlă astăzi dispărută. În partea superioară a plăcii se află inelul de agățat, fixat de cercei prin intermediul unei urechiușe și al unei tije având secțiunea circulară. Partea inferioară a plăcii este prevăzută cu trei verigi de care, cu ajutorul unor inele și a unor lăntișoare, erau prinse, probabil, pandantive-picioruș terminate la capete cu "perle" metalice.

Stare de conservare mediocră (Pl. I/4; II/1).

Exemplarul de la Sarichioi își găsește analogii în descoperirile arheologice făcute la Piuța Petrii și Galați date în secolele XV - XVI⁵¹, la biserica Drugești din Curtea de Argeș⁵² și în cele de la Ester încadrate cronologic în veacul al XVIII-lea⁵³.

Pe baza acestor analogii și a neclarității contextului în care a fost găsit, cerceii de la Sarichioi poate fi datat în secolele XVII - XVIII.

5. Brățară cu extremitățile deschise aplatizate

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 4.518. Locul descoperirii: Mahmudia. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 6,2/3, 2/0,5 cm.

Brățară lucrată prin turnare, formată dintr-un corp scurt masiv, proeminent, terminat la extremități cu câte o placă de formă triunghiulară, rotunjită spre interior. Pe corp, decorul sugerând răsucirea este realizat prin intermediul tăieturilor executate în metalul piesei. Câte un buton mare, decorat cu motive vegetale stilizate, este fixat în punctul de joncțiune al corpului brățării cu plăcile terminale. Pe aceste plăci se întâlnesc câte zece butoni mai mici, nouă dintre ei fiind dispuși oarecum triunghiular pe margini, cel de al zecelea, plasat central, fiind susținut de un suport alcătuit din încrustații și arabescuri.

Butonii mari, ca și cei din centrul plăcilor terminale, sunt mărginiți de câte o incizie imitând torsada, ceea ce sporește mult efectul decorativ al brățării.

Stare de conservare bună (Pl. III/3 a - c).

Din punct de vedere arheologic, brățările cu extremitățile aplatizate, păstrând amprenta influenței bizantine și în același timp reminescente ale antichității clasice, sunt documentate începând cu secolul al XI-lea prin intermediul celor două exemplare din tezaurul de obiecte de podoabă și monede descoperit în 1954 la Dinogetia, în partea de vest a sectorului B⁵⁴, cu largă răspândire în Rusia kieviană și teritoriile învecinate, după cum relevă chiar autorii descoperirii⁵⁵.

În veacurile XIII - XV, acest tip de brățară, evoluat tipologic, în privința masivității, față de perioada anterioară, este întâlnit în tezaurile de la Voinești⁵⁶, Oțeleni⁵⁷ și Mihail Kogălniceanu-Tulcea⁵⁸, despre acesta din urmă descoperitorii și comentatorii săi afirmând că a fost îngropat înainte de 1335, precum și în cele de la Gogoșu⁵⁹, Susița⁶⁰, Basarabi-Calafat⁶¹ și Schela-Cladovei⁶².

Acest tip de brățară cunoaște ultima etapă evolutivă în decursul secolelor XVI - XVIII, când masivitatea corpului și aglomerarea decorului devin exagerate, acesta din urmă fiind realizat acum și cu ajutorul emailului, așa cum o dovedesc exemplarele din colecțiile Muzeului Național de artă⁶³ și a celui de istorie din Galați, ultimul dintre acestea fiind încadrat cronologic în secolul al XVIII-lea⁶⁴.

Ținând cont de analogii și de contextul neclar în care a fost descoperită, brățara de la Mahmudia poate fi circumscrisă secolului al XVIII-lea.

6. Brățară lată închisă

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.749. Locul descoperirii: Babadag. Atelier (probabil) local. Bronz.

Brățară obținută din prinderea între ele, prin intermediul unui sistem de balamale cu tijă mobilă, a două plăci late de 2,1 cm. Plăcile au părțile laterale proeminente, de formă circular-ovală, decorate cu motive geometrice realizate din incizii și împunsături succesive. Pe mijlocul celor două plăci decorul este alcătuit de un șnur masiv obținut din împletirea a două fire de bronz. Atât marginile proeminente, cât și motivul decorativ central, sunt încadrate de șnururi fine, fapt ce sporește mult efectul decorativ al brățării (Pl. III/1a - b).

Relativ la acest tip de brățară analogiile sunt puține, exemplare similare, doar în privința modului de realizare, provenind din tezaurul de podoabe de la Voinești, încadrate cronologic la mijlocul secolului al XIII-lea, decorate cu motive gravate și smalt de culoare neagră, având analogii apropiate în descoperirile arheologice făcute pe teritoriul vechilor cnezate rusești, mai ales în cel al Kievului⁶⁵.

Din punct de vedere cronologic, credem că brățara de la Babadag poate fi circumscrisă secolului al XVIII-lea.

7. Verigă

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. 41.844. Descoperită în anul 1988 la Sarichioi. Atelier local. Argint cu titlu slab. Dimensiuni: 2,00/1,8/0,3 cm.

Verigă de argint lucrată din bară circulară în secțiune, capetele libere fiind subțiate prin batere.

Stare de conservare bună (Pl. II/7).

Verigile, cunoscute în descoperirile arheologice din secolele XIV - XVI la Mănești⁶⁶ și Măicănești⁶⁷, sunt întâlnite în perioadele următoare la Comana⁶⁸ și Suslănești⁶⁹.

Veriga de la Sarichioi poate fi încadrată cronologic în limitele secolelor XVII - XVIII, ținând cont de analogii și de contextul neclar în care a fost descoperită.

8. Aplici vestimentare

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 41.842. Descoperită la Sarichioi în anul 1988. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab. Dimensiuni: 3,5/3,3/0,2 cm.

Aplică de argint pentru textile, circulară, marginea fiind redată sub forma a șapte lobi. Decorul de pe corpul aplicii este realizat prin traforare. În centru se află o montură circulară, având pe partea interioară formă emisferică, în care era fixată o piatră sau o sticlă, pierdută din vechime.

Stare de conservare bună (Pl. I/3; II/3).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.714. Nu este cunoscut locul descoperirii. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab. Dimensiuni: 7,5/0,1 cm.

Aplică din argint cu titlu slab, de formă circular-discooidală, cu decor realizat prin ștanțare, prevăzută pe margini cu 21 de orificii pentru prins pe suportul textil. În centru se află o proeminență emisferică, în care este redată, stilizat, o cruce cu brațele egale, decorată cu împunsături. Proeminența este înconjurată de un chenar ce imită torsada. Restul corpului aplicii este decorat cu opt proeminențe de formă oval-alungită; patru dintre acestea sunt prevăzute cu decor vegetal stilizat, pe celelalte fiind ștanțate motive geometrice. Proeminențele sunt separate de chenare ce imită torsada, același motiv delimitând întregul ansamblu decorativ de marginea aplicii.

Stare de conservare bună (Pl. III/2).

Ca formă, aplica cu locul descoperirii necunoscut își găsește analogii cu exemplarele din tezaurul de la Zăvoaia, tezaur datat în secolele XV - XVI⁷⁰, iar ca mod de realizare a decorului cu paftalele din tezaurul de la Olteni⁷¹.

În privința formei și a decorului traforat, aplica vestimentară descoperită la Sarichioi se apropie mult de cerceii de la Piuța Petrii, încadrați în decursul secolelor XV - XVI⁷², și de cei de la Ester datați în secolul al XVIII-lea⁷³.

Din punct de vedere cronologic, ținând cont de analogii și de neclaritatea contextului în care au fost descoperite, credem că cele două aplica pot fi circumscrise în limitele secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea.

9. Paftale

Pot fi incluse atât în categoria accesoriilor vestimentare cât și în cea a garniturilor de curea. Exemplarele pe care le prezentăm în continuare, provenite din contexte neclare, sunt confecționate din bronz sau argint cu titlu slab, repertoriul ornamental folosit pentru decorarea lor fiind foarte variat.

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.717. Locul descoperirii nu este cunoscut. Atelier (probabil) local. Bronz, email. Dimensiuni: 7,5/5,00/0,25 cm.

Pafta compusă din două piese identice, de formă dreptunghiulară. Întreaga suprafață a pieselor componente, prin intermediul unor incizii ce imită torsada, este împărțită în registre egale, care la rândul lor, cu ajutorul unor chenare realizate în mod asemănător, sunt decorate cu motive vegetale stilizate, obținute prin intermediul tehnicii "émail cloisonné". Înspre părțile laterale, piesele componente ale paftalei se prelungesc în formă de unghi ascuțit, în ornamentarea lor fiind folosite același procedeu și motive decorative. Întregul câmp decorativ este separat de marginea paftalei printr-un brâu de "perle" metalice, puternic uzat.

Lipsește plăcuța dreptunghiulară ce masca sistemul de prindere, realizat de o balama fixată de un ac mobil prins, prin intermediul unui lăntșor, de una dintre piesele paftalei.

Pe revers se păstrează, prinsă de marginile pieselor componente ale paftalei, câte o bandă metalică lată, necesară pentru fixarea de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. IV/4).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.752. Nu este cunoscut locul descoperirii. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab. Dimensiuni: 12,5/8,5/0,25 cm.

Pafta alcătuită din două piese identice de forma unor sămburi de migdală, având marginile lobate. Decorul, redat prin ștanțare și incizare, se prezintă sub formă de motive vegetale stilizate, cuprinzând și imaginea unui turn de cetate sau a unei turle de biserică.

Cele două pise ale paftalei se prind cu ajutorul unui cârlig și a unei verigi masive. Pe reversul pieselor componente se păstrează, prinse de margini, câte două benzi metalice, una lată, cealaltă îngustă, cu ajutorul cărora paftaua era fixată de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. V/4).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.712. Locul de proveniență nu este cunoscut. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 6,5/0,2 cm.

Pafta (1/2) de formă circular-discoidală, având marginea zimțată. În centru este prevăzută cu montură conică decorată cu un motiv vegetal stilizat, motiv ce se întâlnește și pe corpul paftalei.

Sistemul de prindere este rupt din vechime. Pe revers lipsesc benzile utilizate la prinderea de capetele centurii.

Stare de conservare bună (Pl. IV/1).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.715. Locul de descoperire nu este cunoscut. Atelier (probabil) local. Argint cu titlu slab. Dimensiuni: 11,00/10,5/0,1 cm.

Pafta (1/2) de formă circular-discoidală, terminată înspre partea laterală în formă de acoladă. Decorul este realizat prin ștanțare. În centru, în medalion, este redat un motiv vegetal stilizat, separat de restul câmpului decorativ printr-un cerc continuu și o incizie redată sub forma unor petale. Restul corpului paftalei, până aproape de margine, este acoperit de un decor compus din patru reprezentări vegetale stilizate. Marginea paftalei este decorată cu flori și frunze stilizate încadrate într-un chenar.

Sistemul de prindere este rupt din vechime. Pe revers lipsește banda metalică ce folosea la prinderea de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. V/3).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.499. Nu este cunoscut locul de descoperire. Atelier local. Bronz. Dimensiuni: 5,00/3,5/0,1 cm.

Pafta (1/2), formă circular-ovală, decorată pe corp cu un motiv în formă de acolade. Înspre partea laterală, marginea ușor alungită se prezintă sub forma unor lobi.

Cârligul de prindere este masiv. Pe revers lipsește banda metalică utilizată la fixarea de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. IV/3).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.717. Locul descoperirii nu este cunoscut. Atelier local. Bronz. Dimensiuni: 6,00/5,00/0,1 cm.

Pafta (1/2), formă circular - discoidală, marginea lățită fiind decorată cu două brăie, unul din "perle" metalice puternic tocite, celălalt din incizii ce imită torsada. În centru, se află o proeminență emisferică decorată cu arcuri duble de cerc, cu deschiderea spre marginea emisferei, spațiile dintre arcuri fiind umplute cu "perle" metalice, iar cele interioare cu motive geometrice. Emisfera este mărginită cu un brâu de incizii.

Sistemul de prindere este rupt din vechime. Pe revers lipsește banda metalică folosită la fixarea de capetele cordonului.

Stare de conservare mediocră (Pl. IV/2).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.496. Descoperită în anul 1948 la Peceneaga. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 7,00/6,00/0,3 cm.

Pafta (1/2), formă circular-discoidală, marginea fiind decorată cu un cerc de "perle" metalice, mărginit de o bandă continuă. Emisfera din centrul paftalei, înconjurată de un cerc continuu și de un al doilea realizat din "perle" metalice, este decorată, în medalion, cu o reprezentare vegetală stilizată, înconjurată de motive geometrice.

Cârligul de prindere, masiv, este rupt din vechime. Pe revers banda necesară fixării de capetele cordonului lipsește.

Stare de conservare bună (Pl. V/2).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 2.497. Descoperită la Peceneaga în anul 1948. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 6,00/5,00/0,25 cm.

Pafta (1/2), formă elipsoidală, decorată prin ștanțare cu două proeminențe ce redau flori cu opt petale. Înspre partea laterală, de care este fixată veriga de prindere, ruptă din vechime, se află o montură circulară, înaltă, marginea zimțată fiind îndoită pentru a fixa mai bine în interior sticla sau piatra astăzi dispărute. Montura este înconjurată de un motiv vegetal stilizat. Marginea paftalei este decorată cu două brăie de incizii realizate oblic.

Pe revers lipsește banda metalică ce fixa paftaua de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. V/1).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 26.041. Descoperită la Isaccea în 1981. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 8.5/5,8/0,15 cm.

Pafta (1/2) de formă dreptunghiulară cu una din extremități lobată și terminată în formă de acoladă. Decorul este realizat prin ștanțare. Motivul decorativ central este reprezentat de o floare cu șapte petale având în mijloc o montură circulară cu marginile întoarse în interior pentru a fixa mai bine o piatră sau o sticlă colorată, astăzi pierdută. Petalele florii, ca și chenarul circular ce o delimitează sunt realizate din incizii ce imită torsada. Restul corpului paftalei, până aproape de margine, este acoperit de un decor geometric stilizat. Marginea paftalei este marcată de un chenar realizat din "perle" metalice.

Cârligul de prindere, masiv, este rupt de vechime. Pe revers se păstrează resturile benzilor metalice cu ajutorul cărora paftaua era fixată de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. VI/1).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 26.042. Descoperită la Isceea în 1981. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 7,00/7,00/0,15 cm.

Pafta (1/2) de formă probabil oval-alungită, având ruptă una din extremități, marginea ușor lățită fiind decorată cu două brăie din incizii ce imită torsada. În centru, în medalion, este redat prin ștanțare și incizare motivul creștin al porumbelului căruia i se atribuia puritatea divinității (el reprezenta "Duhul sfânt"), fiind în egală măsură considerat și ca simbol al sufletelor pure, mântuite de demoni și malefic. Reprezentarea porumbelului este separată de restul câmpului decorativ, de un chenar realizat din incizii imitând torsada. Motivul decorativ central este înconjurat de motive vegetale stilizate.

Pe reversul piesei se păstrează, prinse de margine, două benzi metalice, una lată, cealaltă îngustă, cu ajutorul cărora paftaua era fixată de capetele cordonului.

Stare de conservare bună (Pl. VI/4).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 26.043. Descoperită la Isaccea. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 4,5/3,5/0,20 cm.

Pafta (1/2) de formă circular-discooidală, terminată înspre partea laterală în formă de acoladă. În centru, în medalion, este decorată cu o floare cu șapte petale înconjurată de opt "perle" metalice.

Piesa prezintă pe revers, prinsă de margini, o bandă metalică folosită la fixarea de cordon.

Stare de conservare bună (Pl. VI/3).

Muzeul de Arheologie Tulcea, inv. nr. 30.289. Descoperită la Isaccea în 1979. Atelier (probabil) local. Bronz. Dimensiuni: 7,3/6,3/0,25 cm.

Pafta (1/2) de formă circular-disoidală, terminată înspre partea laterală în formă de acoladă. Marginea lățită este decorată cu incizii ce imită torsada. În centru, în medalion, paftaua este decorată cu o reprezentare vegetală - o floare.

Sistemul de prindere este rupt din vechime. Pe revers, prinse de marginile piesei, se păstrează cele două benzi metalice, una lată, cealaltă îngustă, cu ajutorul cărora paftaua era fixată de cordon.

Stare de conservare bună (Pl. VI/5).

Paftaua, cunoscută în regiunea Dunării de Jos din secolele XII - XIV⁷⁴, este atestată arheologic pentru prima dată în țara noastră prin descoperirea făcută în biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, paftaua de aur din mormântul ctitorului acestui lăcaș, Vladislav I Vlaicu⁷⁵.

Pentru secolele XV - XVIII, când devin mai numeroase, paftalele sunt documentate în tezaurul de Olteni⁷⁶, în descoperirile de la Comana⁷⁷, Retevoiești⁷⁸, Pîua Petrii⁷⁹, Niculițel⁸⁰, Ester⁸¹, și într-un mormânt din biserica Drugești-Curtea de Argeș⁸², în colecțiile Muzeului Național de artă⁸³ și a celui de istorie din Galați⁸⁴, fiind prezente și în descoperirile arheologice făcute la sud de Dunăre⁸⁵.

Exemplarele pe care le-am prezentat mai sus își găsesc analogii cu celelalte descoperiri din țară, mai mult în privința formei și mai puțin, sau deloc, în cea a decorului.

Paftaua la care decorul a fost realizat în tehnica "émail cloisonné", împreună cu o descoperire similară din cimitirul medieval de la Isaccea-biserica Sf. Gheorghe⁸⁶, este deocamdată singulară în peisajul accesorilor vestimentare din țara noastră. În privința modului de realizare a decorului, pentru secolul al XVII-lea, cea mai apropiată analogie o reprezintă crucea descoperită la mănăstirea Cotmeana⁸⁷.

Un exemplar în decorarea căruia s-a utilizat emilul provine din descoperirea de la Comana, dar diferă mult de piesa prezentată de noi prin formă, tehnică de lucru și decor, autoarea publicării găsindu-i analogii în paftalele săsești, așa-zise "pectorale", și în descoperiri din Ungaria datate în secolele XVI - XVII⁸⁸.

Paftalele din colecțiile Muzeul de Arheologie Tulcea, ținând cont de calitatea metalului, dimensiuni și motive decorative, precum și de contextul neclar în care au fost găsite, se încadrează din punct de vedere cronologic în secolele XVII - XVIII, unele dintre ele putând fi circumscrise chiar începutului de secol XIX.

Prezentarea obiectelor de podoabă și accesorilor vestimentare făcută în rândurile de mai sus, aduce în circuitul informațional piese inedite intrate în colecțiile muzeului prin donații sau datorită descoperirilor întâmplătoare, piese tipice secolelor XVII - XVIII, realizate în ateliere (probabil) locale; întreaga serie de obiecte de podoabă și accesorii vestimentare din argint sau bronz, poartă amprenta elementelor de cultură specifice feudalismului dezvoltat, unele dintre ele prezentând puternice reminescente bizantine.

Condițiile neclare de proveniență a pieselor (descoperiri întâmplătoare, distrugerii de situri arheologice) au îngreunat evident încercarea de încadrare

cronologică, aceasta făcându-se doar între limite ceva mai largi, având drept scop oferirea de puncte de plecare sau de sprijin pentru cercetările viitoare privind viața materială și spirituală a Dobrogei medievale.

Note

1. Obiectele de la Sarichioi provin dintr-o descoperire făcută cu prilejul distrugerii unei movile și au fost recuperate de către Gh. Mănucu-Adameșteanu, căruii îi mulțumim și pe această cale pentru faptul că ni le-a cedat spre studiu și publicare.
2. B. Mitrea, *Materiale VII*, 1961, p. 555, fig. 6/5.
3. Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est carpatic în veacurile V-XI e.n.*, Iași, 1978, p. 110, fig. 43/12.
4. I. Barnea, *Dinogetia I*, pp. 284 - 286, fig. 170/1-3, 7-14, 16.
5. P. Aurelian, *Materiale VIII*, 1962, p. 585, fig. 21b/2-3; 22.
6. Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava I*, 1958, p. 232, 235, fig. 118/2-3.
7. N. Constantinescu, Al. Marinescu, *Revista Muzeelor*, III, 1966, 1, p. 72, fig. 2.
8. V. Drăghiceanu, *BCMI*, fasc. 170, 1931, pp. 172 - 173, fig. 26; 30.
9. Panait I. Panait, *București*, V, 1967, p. 16; Panait I. Panait, A. Ștefănescu, *CAB III*, 1981, p. 118.
10. A. Ștefănescu, *Materiale*, Oradea, 1979, p. 376; idem, *Muzeul Național II*, 1975, pp. 389, 391.
11. B. Mitrea. I. Nestor și colab., *SCIV IV*, 1953, 1 - 2, p. 361, fig. 26/1; Al. Artimon, Al. Rădulescu, *Suceava VIII*, 1981, p. 96, fig. 4/8.
12. E. Neamțu, V. Neamțu, St. Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV-XVII*, Iași, 1980, p. 83, fig. 45/5.
13. E. Neamțu, *Arh.Mold. I*, 1961, pp. 287 - 288, fig. 1/8; 3/7.
14. D. V. Rosetti, *BMI XLI*, 1972, 2, p. 34, fig. 5/4, 9; 6/10.
15. P. Diaconescu, G. Mihăescu, *Materiale*, București, 1986, p. 260, fig. 6/1.
16. A. Anghel, *Danubius XI - XII*, 1984 - 1985, p. 79, fig. 14; 18 - 19; Dan Nanu-Basarab, *Danubius XI - XII*, 1984 - 1985, pp. 92 - 94, fig. 13 - 19.
17. S. Cristoccea, *Revista Monumentelor Istorice LIX*, 1990, 1. p. 33.
18. P. Diaconescu, C. Ionescu, *Materiale*, Oradea, 1979, p. 363.
19. D. Popescu, D. V. Rosetti, *Materiale VI*, 1959, pp. 711 - 712, fig. 14/1a - b; 2a - b.
20. St. Dănilă, *Materiale IX*, 1970, p. 435.
21. L. Chițescu, N. Conovici, R. Lungu, A. Păunescu, V. Rădulescu, *Cercetări Arheologice III*, 1979, p. 226, fig. 16/13; 17/12 - 13; L. Chițescu, A. Păunescu, V. Rădulescu și colab., *Materiale*, București, 1986, p. 489, fig. 3/2, 4, 6 - 7, 9 - 12.
22. Al. Bărcăcilă, *Materiale V*, 1959, pp. 777-779, fig. 2/3 - 6, 8 - 11, 18.
23. D.V. Rosetti, *BMI XLI*, 1972, 4, p.10, fig. 3/4.
24. Gh. Baltag, *Revista Muzeelor și Monumentelor*, seria MIA, 1978, 1, pp. 53 - 54, fig. 1/3 - 5, 9.
25. Al. Artimon, *Materiale*, Tulcea, 1980, pp. 612, 616, fig. 13/1; 16/2.
26. Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Peuce VIII*, 1980, p. 482, pl. VIII/2 - 5; XI/1

- 2; idem, *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 625, fig. 4/1 - 2; 5/6 - 7, 9.
27. I. Vasiliu, *Cimitirul medieval de la Isaccea-biserica Sf. Gheorghe*, Peuce, XI, pp. 373 - 409.
28. B. Mitrea, C. Preda, *SCIV VI*, 1955, 3 - 4, pp. 637-638, fig. 10/3.
29. S. Morintz, Gh. Cantacuzino, *București (Rezultatele săpăturilor arheologice și al cercetărilor istorice din anul 1953)*, 1954, p. 112, fig. 43.
30. I. Ionașcu, S. Morintz, Gh. Cantacuzino, D.V. Rosetti, *Materiale VII*, 1961, p. 672, fig. 3a - b.
31. L. Lăzărescu Ionescu și colab. *București (Rezultatele săpăturilor arheologice și al cercetărilor istorice din anul 1953) 1954*, p. 220, fig. 30/1 - 6.
32. M.M. Popescu, *Podoabe medievale în țările române*, București, 1970, p. 26.
33. *ibidem*.
34. A. Cangova, *Izvestiia*, Sofia, XXXI, 1969, p. 224, fig. 19/1 - 2; T. Totev, *Izvestiia*, Varna, 22 (37), 1986, p. 85, fig. 5/5.
35. L. Bobceva, *Izvestiia*, Varna, 20 (35), 1984, pp. 56 - 57, pl. III/1, 5; IV/7; V/2.
36. D. Stancev, *Jahrbuch der Museen in Nord-Bulgaria*, X, 1984, p. 37, fig. 4a.
37. S. Gheorghieva, *Carevgrad Tărnab. Le palais des rois bulgares pendant le deuxième bulgare (XIIe - XIVe s.)*, Sofia, 1974, pp. 399 - 400, fig. 1/1 - 3; H. Nurkov, At. Pisarev, *Jahrbuch der Museen in Nord-Bulgaria*, V, 1979, pp. 47 - 48, fig. 23.
38. L. Bobceva, *Izvestiia*, Varna, 14 (29), 1978, pp. 169, 177 - 178, pl. VIII/123 - 2; XIV/301 - 4; XVI/331 - 1.
39. A. Margos, *Izvestiia*, Varna, 22 (37), 1986, pp. 116, 120, pl. V/6; XV/5.
40. L. Chițescu, N. Conovici, R. Lungu, A. Păunescu, V. Rădulescu, *op.cit.*, p. 228, fig. 17/3; 18/6 - 7.
41. G. Custurea, *Materiale*, București, 1986, pp. 300, 304, fig. 3/1.
42. L. Chițescu, N. Conovici, R. Lungu, A. Păunescu, V. Rădulescu, *op. cit.*, pp. 226, 228, fig. 16/4 - 5; 17/8; L. Chițescu, A. Păunescu, V. Rădulescu și colab., *op. cit.*, p. 489, fig. 3/19.
- 42a. A. Anghel, *Danubius XIII - XIV*, 1992, p. 119, Pl. I/4.
43. N. Constantinescu, C. Moiescu, D. Nicolăescu-Plopșor, *Dacia N.S.* XI, 1967, p. 306, fig. 3.
44. v. supra nota 27.
45. A. Margos, *op. cit.*, pl. XVI/1.
46. Dan Gh. Teodor, *Arh.Mold.* I, 1961, pp. 252 - 253, fig. 5/3,6.
47. idem, *Arh.Mold.*, II - III, 1964, pp. 351 - 352, fig. 2/4; 3/4.
48. M. M. Popescu, *Revista Muzeelor IV*, 1967, 1, p.28.
49. A. Margos, *op. cit.*, pl. VI/1 - 2; XV/9 - 10.
50. Dan Nanu-Basarab, *op. cit.*, p. 92, cat. 7 - 8, fig. 7 - 8.
51. L. Chițescu, N. Conovici, R. Lungu, A. Păunescu, V. Rădulescu, *op. cit.*, p. 228, fig. 17/3; 18/6-7; A. Anghel, *op. cit.*, pp. 118 - 119, pl. I/3.
52. S. Cristocea, *op. cit.*, p.34, fig. 18.
53. G. Custurea, *op. cit.*, pp. 300, 304, fig. 3/1.
54. E. Comșa, Gh. Bichir, *SCN III*, 1961, pp. 223 - 224, fig. 3 - 4; I. Barnea, *op. cit.*, p. 292, fig. 167/12 - 13.
55. *SCIV VI*, 1955, 3 - 4, pp. 728 - 733, fig. 21/1 - 2; E. Comșa; Gh. Bichir, *op. cit.*, pp. 229 - 231, cu bibliografia; I. Barnea, *op. cit.*, p. 292.
56. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, pp. 246-249, fig. 2/1 - 4; 3/1 - 8; 10/9a - c; idem, *Dacia N.S.*, V, 1961, pp. 504 - 507,

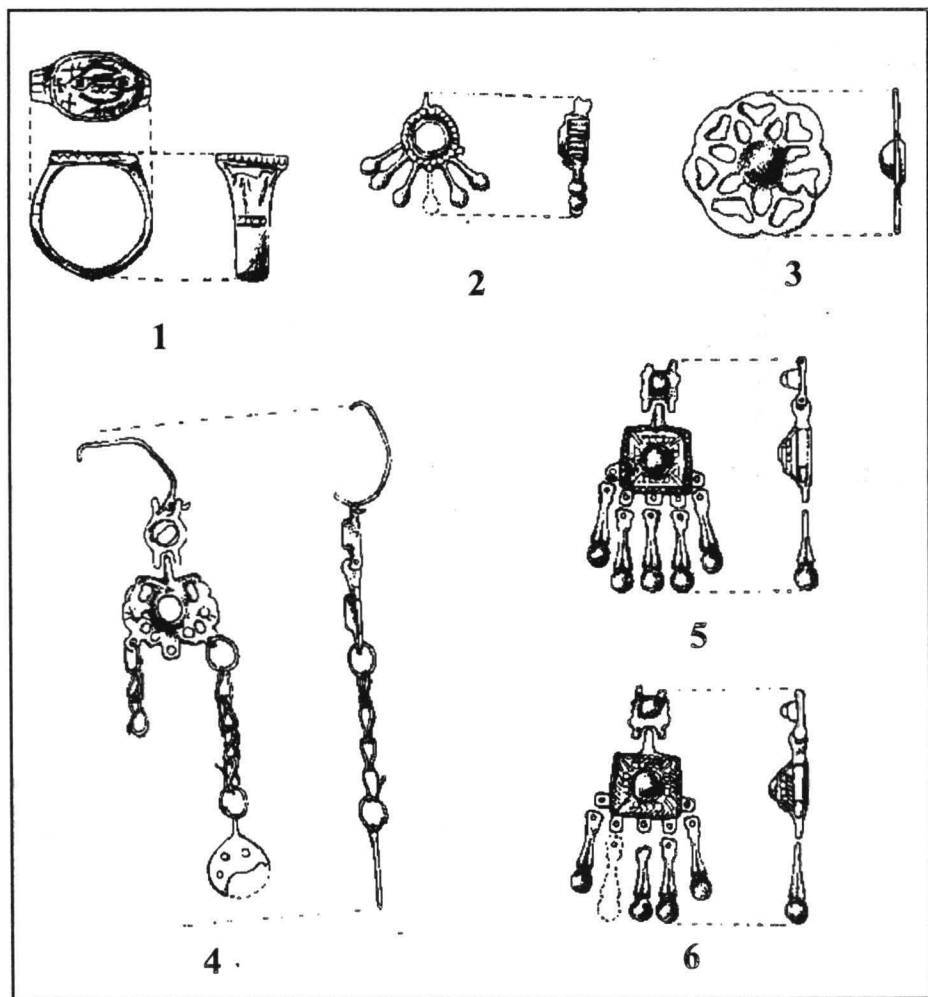
- fig. 2/1 - 4; 3/1 - 8; 10/9a - c; V. Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, București, 1982, pp. 100 - 101, fig. 17/8, 10, 14, 16; *Cultura bizantină în România*, București, 1971, pp. 144 - 145, cat. 153.
57. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, pp. 344 - 346, fig. 2/2 - 3; 3/2 - 3; V. Spinei, *op. cit.*, p. 101, fig. 20/2, 5.
58. O. Iliescu, G. Simion, RESEE 1 - 2, 1964, p. 219, fig. 2b; *Cultura bizantină în România*, București, 1971, p. 145, cat. 159.
59. D. Berciu, E. Comșa, *Materiale II*, 1956, pp. 465, 489, fig. 189/ 1 - 3.
60. L. Roșu, G. Popilian, *Revista Muzeelor I*, 1964, 4, p. 328, fig. 1a - b.
61. G. Popilian, *Centrul de istorie, filologie și etnografie*, Craiova, 1968, p. 10; *Cultura bizantină în România*, p. 146, cat. 161.
62. T. Rădulescu, P. Turturică, *Arhivele Olteniei S. N.*, 3, 1984, pp. 76, 85.
63. M. M. Popescu, *op. cit.*, p. 57, cat. 87, fig. 43.
64. Dan Nanu-Basarab, *op. cit.*, p. 92, cat. 9, fig. 9.
65. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, pp. 249 - 252, fig. 4/1 - 2; 5/1 - 2, cu bibliografia; V. Spinei, *op. cit.*, p. 101, fig. 17/15 - 16; *Cultura bizantină în România*, p. 145, cat. 155.
66. A. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 376.
67. Panait I. Panait, A. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 118.
68. L. Milencovici-Bătrâna, BMI XLII, 1973, 2, p. 15, fig. 4.
69. D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 11, fig. 5/4, 9; 6/10.
70. I. T. Dragomir, BMI LXI, 1972, 2, pp. 71 - 73, fig. 3.
71. D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 8, fig. 4; 5; 6.
72. L. Chițescu, N. Conovici, R. Lungu, A. Păunescu, V. Rădulescu, *op. cit.*, p. 228, fig. 17/3; 18/6 - 7.
73. G. Custurea, *op. cit.*, pp. 300, 304, fig. 3/1.
74. S. Gheorghieva, *op. cit.*, p. 398, fig. 3/1; 4/3-5, 8, 11; H. Nurkov, At. Pisarev, *op. cit.*, p. 48, fig. 25.
75. V. Drăghiceanu, BCMI 1917 - 1923, pp. 62 - 63, fig. 57 - 59; V. Vătășianu, *Istoria artei feudale în țările române*, I, București, 1959, pp. 454 - 455; P. Chihaia, *Omagiu lui G. Oprescu*, pp. 107 - 118; N. Constantinescu, *Curtea de Argeș (1200 - 1400). Asupra începuturilor Țării Românești*, București, 1984, pp. 114 - 117, fig. 50.
76. D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 8, fig. 4; 5; 6.
77. L. Milencovici-Bătrâna, *op. cit.*, pp. 16 - 17, fig. 15.
78. D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 712, fig. 15.
79. L. Chițescu, N. Conovici, R. Lungu, A. Păunescu, V. Rădulescu, *op. cit.*, p. 205, fig. 18/1.
80. L. Bătrâna, A. Bătrâna, SCIVA 28, 1977, 4, p. 540.
81. G. Custurea, *Materiale*, București, 1983, p. 550, fig. 5/1, 3 - 4; idem; *op. cit.*, pp. 300, 304, fig. 2/1 - 4.
82. S. Cristoceca, *op. cit.*, p. 34, fig. 16.
83. M. M. Popescu, *op. cit.*, pp. 77 - 78, cat. 209 - 212, fig. 104 - 105.
84. Dan Nanu-Basarab, *op. cit.*, p. 95, cat. 24, 27 - 30, fig. 24; 27 - 30.
85. A. Margos, *op. cit.*, pl. VII/2 - 4.
86. v. supra nota 27.
87. I. Barnea, N. Constantinescu, *Materiale V*, 1959, p. 668, pl. I.
88. L. Milencovici-Bătrâna, *op. cit.*, p. 17, notele 82 - 83.

Abstract

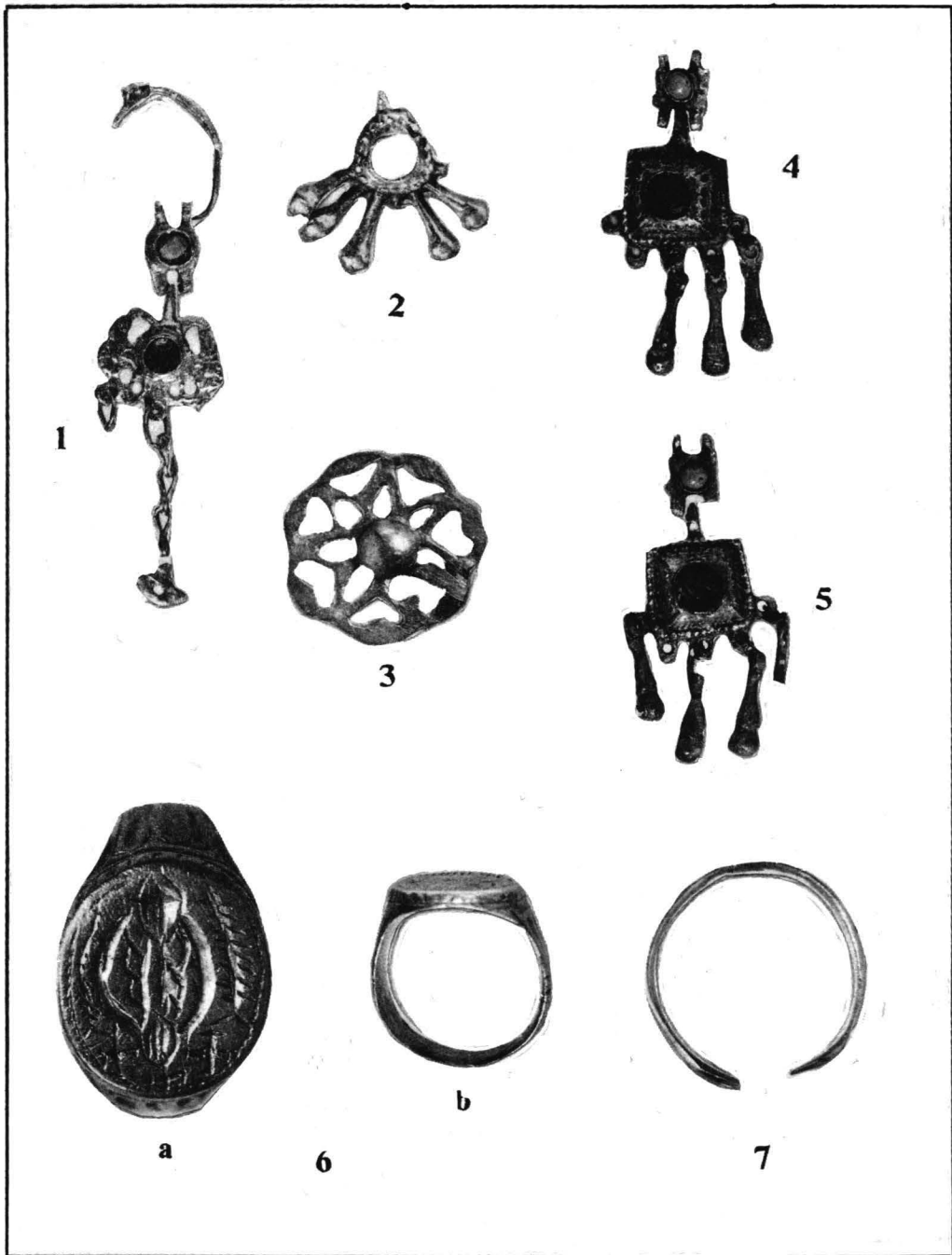
In this paper the author presents objects of ornament and clothing accessories in the collections of the Archaeological Museum of Tulcea, acquired by donation or fortuitously discovered in the Northern Dobrudja.

The vagueness of the provenience of the pieces rendered more difficult any attempt of chronological framing. Still, we consider them as belonging to the XVIIth - XVIIIth centuries.

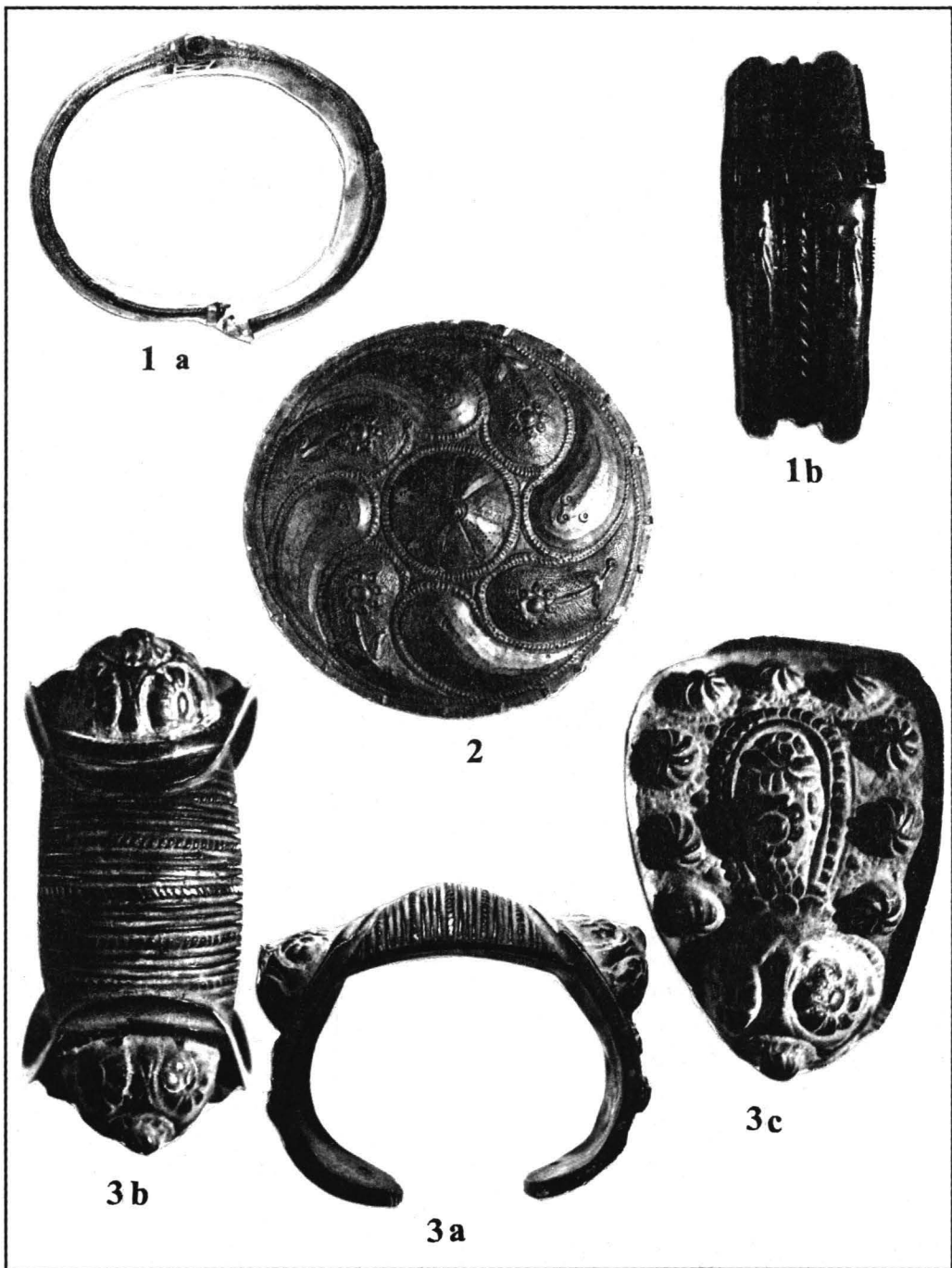
The presentation of these objects offers a starting point for the future research concerning the Middle Age Dobrudja.

Pl. I. Obiecte de podoabă și accesorii vestimentare descoperite la Sarichioi.
 Pl. I. Objects of ornament and clothing accessories discovered at Sarichioi.

Pl. II. Obiecte de podoabă și accesorii vestimentare descoperite la Sarichioi.
 Pl. II. Jewels and clothing-accessories found at Sarichioi.

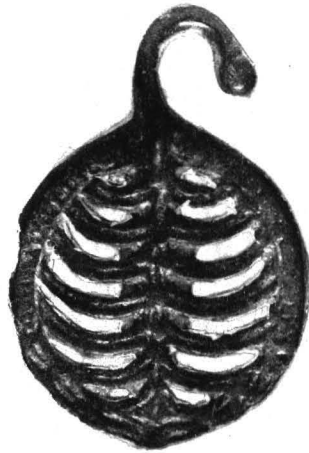
Pl. III. 1, 3 - Brățări; 2 - Accesoriu vestimentar.
Pl. III. 1, 3 - Bracelets; 2 - Clothing-accessory.

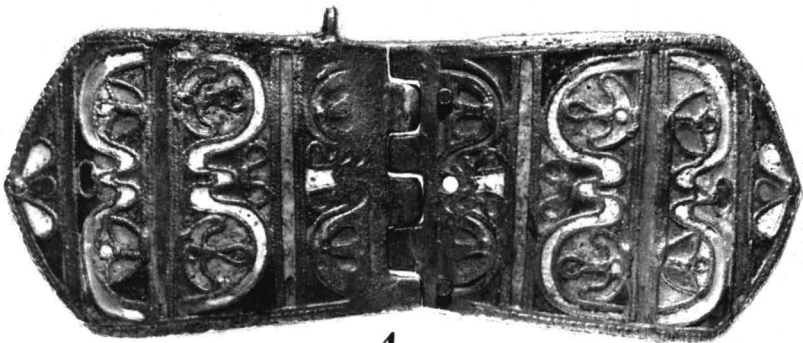
1

2

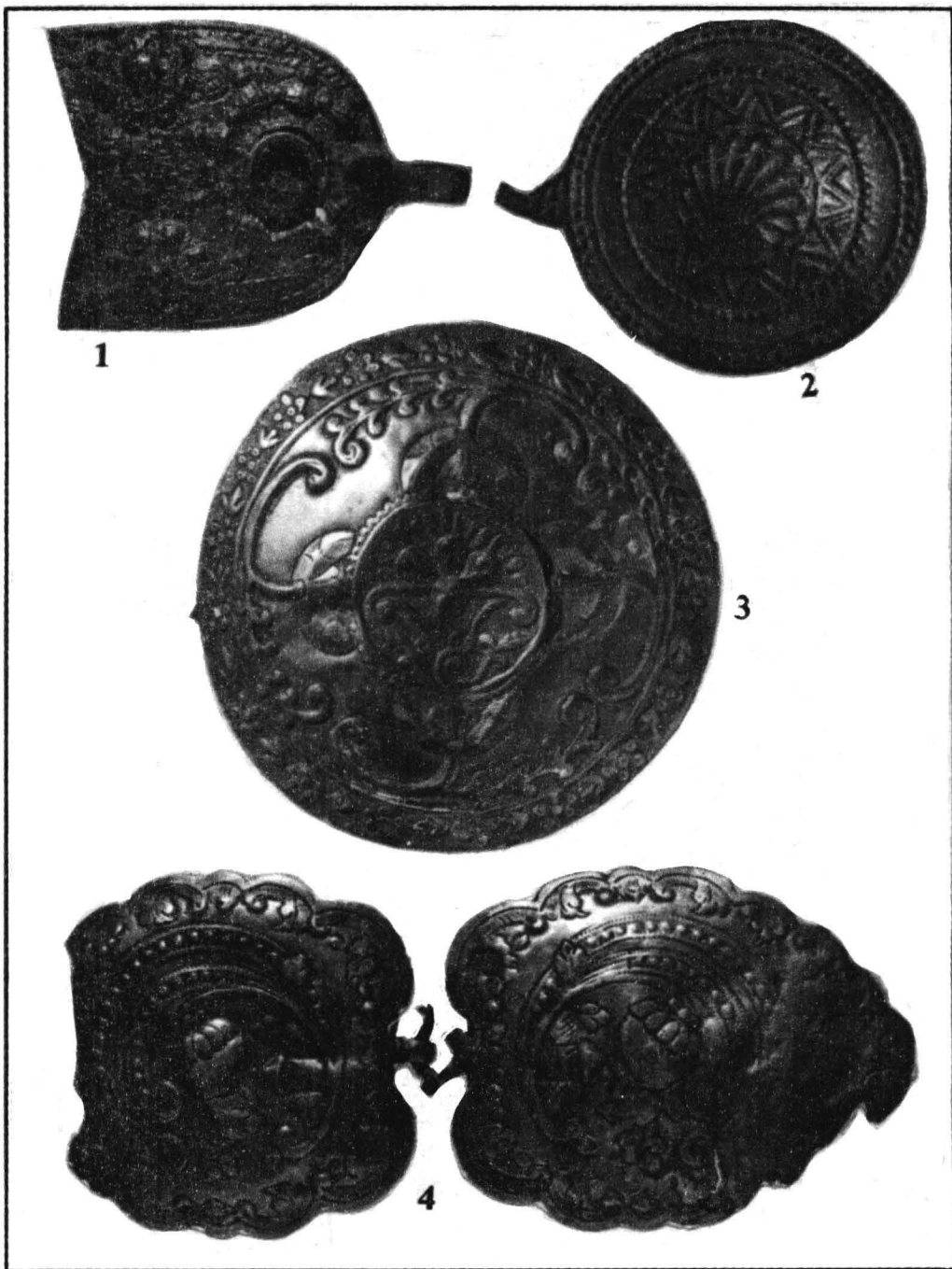
3

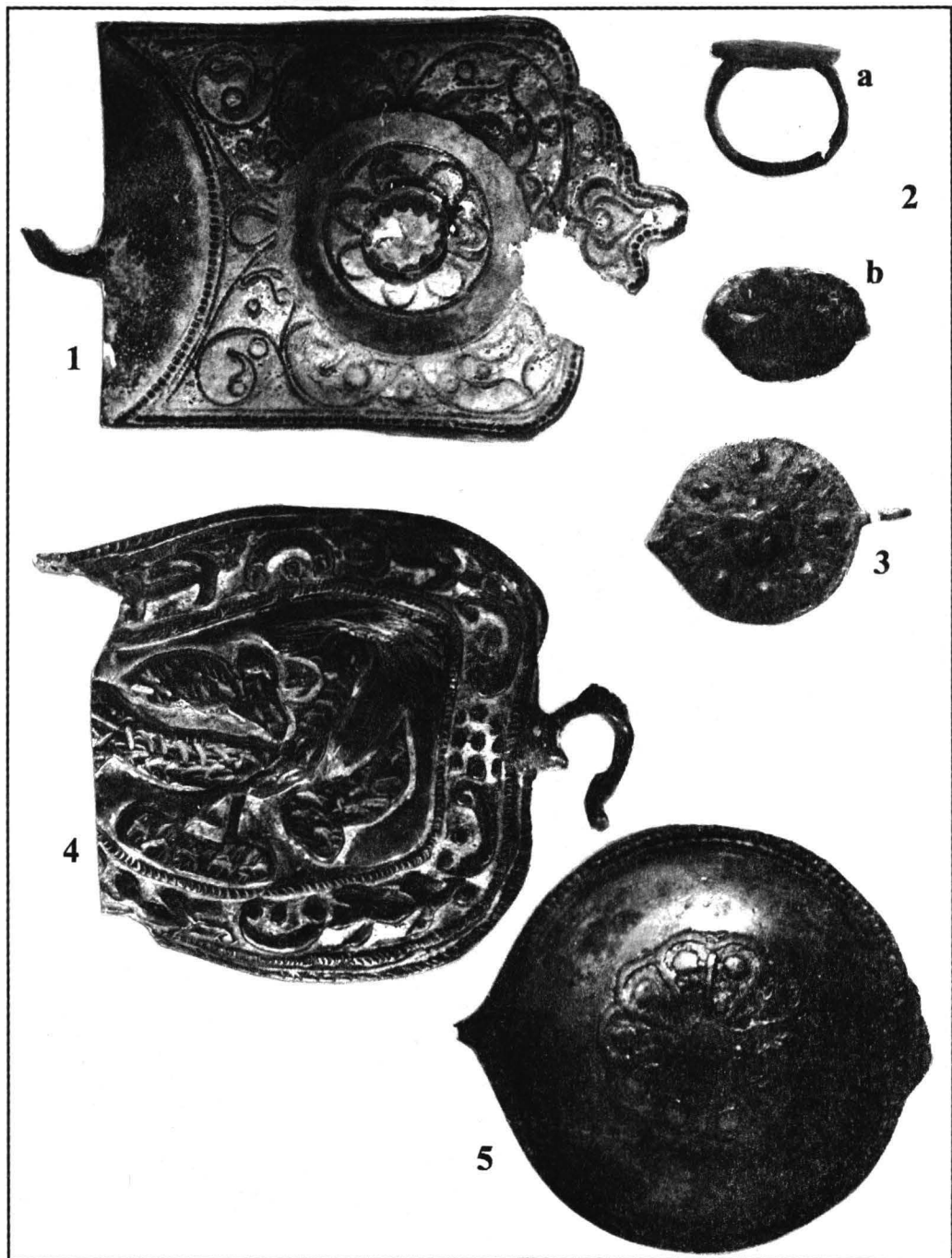
4

Pl. IV. Paftale.

Pl. IV. Buckles.

Pl. V. Paftale. 1 - 2 - paftale descoperite la Peceneaga.
Pl. V. Buckles. 1 - 2 - buckles found at Peceneaga.

Pl. VI. 1, 3 - 5 - Paftale găsite la Isaccea; 2 a - b - Inelul de la Niculițel.

Pl. VI. 1, 3 - 5 - Buckles found at Isaccea; 2 a - b - Ring found at Niculițel.